

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพจักสานไม้ไผ่เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน
ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านหนองเคน จังหวัดมหาสารคาม
A Model for Capacity Development of Community Bamboo Weaving Groups
to Strengthen the Grassroots Economy Based on the Sufficiency Economy
Philosophy: A Case Study of Ban Nong Ken Maha Sarakham Province

เปรมฤดี ชินวงษา^{1*}, สันญา เคนาภูมิ² และศุรินภา ทุงจันทร์³

Premrudee Chinwongsa^{1*}, Sanya Kenaphoom² and Surinapa Thungjun³

¹นักวิชาการศึกษา คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

²อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹Academic Officer from Faculty of Political Science and Public Administration Rajabhat Mahasarakham University

²Lecturer from Faculty of Political Science and Public Administration Rajabhat Mahasarakham University

³General Administrative Officer from Faculty of Political Science and Public Administration

Rajabhat Mahasarakham University

*Corresponding Author Email: pookky.26ppp@gmail.com

Received: 2 April 2026 Revised: 5 May 2026 Accepted: 10 May 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพด้านทักษะการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม 2. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม 3. เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพและการสร้างช่องทางการจำหน่าย และ 4. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนบ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 70 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับศักยภาพด้านทักษะการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ผลการเปรียบเทียบศักยภาพก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า โดยรวมศักยภาพของกลุ่มจักสานไม้ไผ่หลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.40) สูงกว่า

ก่อนการพัฒนาซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.98$, S.D. = 0.49) 2) แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม ผลการเปรียบเทียบศักยภาพก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า โดยรวม ศักยภาพของกลุ่มจักสานไม้ไผ่หลังการพัฒนายู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.40) สูงกว่าก่อนการพัฒนาซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.99$, S.D. = 0.47) 3) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างช่องทางการจำหน่าย พบว่า โดยรวม ศักยภาพของกลุ่มจักสานไม้ไผ่หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างชัดเจน โดยก่อนการพัฒนายู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$, S.D. = 0.49) และหลังการพัฒนายู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.41) และ 4) ผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า สมาชิกกลุ่มมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางอาชีพมากขึ้น และมองเห็นโอกาสทางเศรษฐกิจในอนาคตที่ชัดเจนขึ้น การพัฒนาศักยภาพจึงไม่เพียงส่งผลต่อรายได้เท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างเศรษฐกิจระดับครัวเรือนและชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, กลุ่มอาชีพชุมชน, จักสานไม้ไผ่

Abstract

This research consists purposes were 1. to examine the levels of potential in production skills, product development, group management and marketing of the bamboo weaving group in Ban Nong Khen, Nong Saen Sub-district, Wapi Pathum District Maha Sarakham Province 2. to investigate approaches to increasing the value of bamboo weaving products 3. to study the development of group management systems and the creation of marketing channels and 4. examine the economic impacts on members of the bamboo weaving group. This research employed a mixed-methods approach, integrating both qualitative and quantitative methods. The research instruments included questionnaires, interview forms and activity evaluation forms. The target group consisted of 70 residents of Ban Nong Khen, selected through purposive sampling. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean and standard deviation. The information gathered from interview forms were then content analysis. The findings revealed that 1) the overall potential in production skills, product development, group management, and marketing significantly improved after development, reaching the highest level ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.40), compared to the moderate level before development ($\bar{x} = 2.98$, S.D. = 0.49) 2) approaches to increasing product value showed that post-development potential was at the highest level ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.40), higher than the pre-development level ($\bar{x} = 2.99$, S.D. = 0.47) 3) the development of group management systems and marketing channels resulted in significantly higher post-development potential ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.41) compared to the pre-development level ($\bar{x} = 2.94$, S.D. = 0.49) and 4) economic impacts indicated that group members experienced increased average income,

greater occupational stability and clearer future economic opportunities. The development of community capacity not only improved income but also strengthened the economic structure at both household and community levels.

Keywords: Capacity Development, Community Occupational Group, Bamboo Handicraft

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากถือเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนชนบทที่ประชาชนยังคงพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นฐานในการประกอบอาชีพ (กรมประชาสัมพันธ์, 2568) กลุ่มอาชีพชุมชนจึงทำหน้าที่เป็นโครงสร้างเศรษฐกิจระดับจุลภาคที่มีบทบาทต่อการสร้างรายได้ การจ้างงาน และความมั่นคงทางสังคม (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2565) อย่างไรก็ตาม หลายชุมชนยังประสบปัญหาด้านศักยภาพการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาด ส่งผลให้ไม่สามารถแข่งขันในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ได้อย่างเต็มที่ (Chaisuwan et al., 2019; บุหงา ชัยสุวรรณ, 2562)

งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศชี้ให้เห็นว่า การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มอาชีพและการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน (ปรียารักษ์ ละอองนวล และคณะ, 2568; วิไลลักษณ์ วงศ์ชัยและคณะ, 2568) การศึกษาด้านหัตถกรรมในต่างประเทศพบว่าการแปรรูปวัสดุพื้นบ้าน เช่น ไม้ไผ่ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนชนบท แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาด Carlo, D. (2022) ขณะที่งานวิจัยในฟิลิปปินส์ชี้ว่าการพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าผลิตภัณฑ์หัตถกรรมอย่างเป็นระบบช่วยส่งเสริมทั้งรายได้และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กัน สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเชิงระบบเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชน บ้านหนองเคน จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาการจักสานไม้ไผ่สืบทอดมายาวนาน สมาชิกชุมชนมีทักษะพื้นฐานในการผลิตเครื่องจักสานเพื่อใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายในท้องถิ่น แต่ยังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน ได้แก่ รูปแบบผลิตภัณฑ์ยังไม่หลากหลาย การออกแบบไม่สอดคล้องกับความต้องการตลาดสมัยใหม่ การบรรจุภัณฑ์และการสร้างแบรนด์ยังไม่ชัดเจน รวมถึงช่องทางการตลาดยังจำกัด ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้รายได้ของกลุ่มยังไม่มั่นคง และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเสี่ยงต่อการเลือนหาย

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพ (Capacity Development) อธิบายว่าการเสริมสร้างทักษะ ความรู้ การบริหารจัดการ และเครือข่ายทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มอาชีพ จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการพัฒนาบนพื้นฐานความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งสอดคล้องกับการยกระดับอาชีพชุมชนโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อพัฒนาแนวทางหรือรูปแบบการยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพจักสานไม้ไผ่ในชุมชนบ้านหนองเคน ให้สามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพด้านทักษะการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพและการสร้างช่องทางการจำหน่าย
4. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม

การบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดและพัฒนารูปแบบการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

การพัฒนาศักยภาพ (Capacity Development) เป็นกระบวนการเชิงระบบที่มุ่งเสริมสร้างความสามารถของบุคคล องค์กร และเครือข่ายทางสังคม ให้สามารถจัดการปัญหาและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

United Nations Development Programme (2009) อธิบายว่า การพัฒนาศักยภาพไม่ใช่เพียงการฝึกอบรม แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่อง (continuous learning process) ที่ต้องอาศัย 1) การมีส่วนร่วม (Participation) 2) ความเป็นเจ้าของ (Ownership) 3) การเรียนรู้จากบริบทจริง (Context-based learning)

Organisation for Economic Co-operation and Development (2006) เน้นว่า การพัฒนาศักยภาพต้องเชื่อมโยงกับ “ระบบ” (System Approach) ไม่ใช่เพียงระดับบุคคล

ในบริบทของกลุ่มอาชีพชุมชน การพัฒนาศักยภาพควรครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ 1) ด้านการผลิต ทักษะฝีมือ คุณภาพสินค้า มาตรฐานผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการบริหารจัดการ การจัดองค์กร การเงิน การวางแผน และ 3) ด้านการตลาด การสร้างแบรนด์ ช่องทางจำหน่าย และนวัตกรรม

2. แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก

เศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) เป็นแนวคิดที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom-up Development) โดยใช้ทุนในพื้นที่เป็นฐาน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ระบุว่า เศรษฐกิจฐานรากเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

World Bank (2014) เสนอแนวคิด “Inclusive Growth” ซึ่งเน้นให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจ องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) 2) ทุนสังคม (Social Capital) 3) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Capital) และ 4) ทุนเศรษฐกิจ (Financial Capital)

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและงานจักสานไม้ไผ่

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง องค์ความรู้ ทักษะ และแนวปฏิบัติที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในชุมชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการดำรงชีวิต การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม และการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชนในแต่ละพื้นที่

UNESCO (2003) ได้ให้ความสำคัญกับ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” (Intangible Cultural Heritage: ICH) โดยครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ เช่น งานหัตถกรรมพื้นบ้าน ความรู้และทักษะเชิงช่าง ประเพณีและวิถีชีวิต แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็น “ทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ” ที่สามารถนำไปพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้

Pholphirul (2015) ศึกษาเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาพัฒนาเป็น “สินค้าเชิงสร้างสรรค์” (Creative Products) ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นได้ หากมีการพัฒนาในด้านการออกแบบ (Design Development) ด้านการสร้างแบรนด์ (Branding) และด้านการตลาด (Marketing) กล่าวคือ การนำองค์ความรู้ดั้งเดิมมาผสมผสานกับนวัตกรรม จะช่วยยกระดับผลิตภัณฑ์จาก “สินค้าใช้สอยพื้นบ้าน” ไปสู่ “สินค้าเชิงพาณิชย์” ที่สามารถแข่งขันในตลาดได้

4. แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกรอบการพัฒนาที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยมุ่งเน้นให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพของคนรุ่นอนาคต

United Nations (1987) จากรายงาน Our Common Future หรือ Brundtland Report ได้ให้ความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการตอบสนองความต้องการของตนเอง” แนวคิดดังกล่าวได้เน้น “ความสมดุลระหว่าง 3 มิติหลัก” ได้แก่ 1) มิติทางเศรษฐกิจ (Economic Dimension) มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ การสร้างรายได้ และการเพิ่มผลิตภาพ โดยต้องไม่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำหรือการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถของระบบนิเวศ 2) มิติทางสังคม (Social Dimension) มุ่งเน้นความเป็นธรรม ความเท่าเทียม การเข้าถึงโอกาส และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา และ 3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Dimension) เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

United Nations (2015) ได้กำหนด เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย เพื่อเป็นกรอบการพัฒนาโลกในช่วงปี ค.ศ. 2015–2030 โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญ เช่น 1) การขจัดความยากจน (SDG 1) 2) การขจัดความหิวโหย (SDG 2) 3) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (SDG 3) 4) การศึกษาที่มีคุณภาพ (SDG 4) 5) ความเท่าเทียมทางเพศ (SDG 5) 6) การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (SDG 8) 7) การลดความเหลื่อมล้ำ (SDG 10) และ 8) การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (SDG 12)

เป้าหมายเหล่านี้มีลักษณะบูรณาการ (Integrated Goals) และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน นอกจากนี้ Jeffrey Sachs (2015) ได้เสนอแนวคิดในหนังสือ The Age of Sustainable Development ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) เศรษฐกิจ (Economy) การเติบโตที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุม (Inclusive Growth) 2) สังคม (Society) ความเป็นธรรมและความเท่าเทียม 3) สิ่งแวดล้อม (Environment) การรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

Sachs ยังเน้นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัย ได้แก่ 1) การบริหารจัดการเชิงนโยบาย (Policy Integration) 2) นวัตกรรม (Innovation) 3) ความร่วมมือระหว่างประเทศ (Global Cooperation)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Methods) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 70 คน คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติตามเกณฑ์ ดังนี้

- 1.1 เป็นสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่ในชุมชนบ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม
- 1.2 มีประสบการณ์ในการผลิตหรือประกอบอาชีพด้านจักสานไม้ไผ่ไม่น้อยกว่า 1 ปี
- 1.3 มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือการจำหน่ายสินค้าในกลุ่ม
- 1.4 เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน และมีความเข้าใจบริบทของชุมชน
- 1.5 สนใจเข้าร่วมการวิจัยและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างข้อคำถาม และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาสาระสำคัญ ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลอง (Try Out) สัมภาษณ์กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องข้อแก้ไข ข้อเสนอแนะให้แบบสัมภาษณ์มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้วัดระดับความรู้และทักษะของผู้เข้าร่วมโครงการ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ ตอนที่ 2 แบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ตลอดจนผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1) นำแบบสอบถามพบที่ปรึกษาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ 2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยหาค่าความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (Index of Item-Objective Congruence: IOC)

(บุญชม ศรีสะอาด (2556, น.71-72) พบว่ามีค่า IOC ระหว่าง 0.72-1.00 และ 3) การทดลองใช้เครื่องมือกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ซึ่งผลการประเมินมีอำนาจจำแนกระหว่าง 0.28-0.79 และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีของ Cronbach (1951, p.274; อ้างในบุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.96-98) ซึ่งผลการประเมินค่าความเชื่อมั่นมีค่าความเชื่อมั่น 0.90

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลพื้นฐานของชุมชน การสัมภาษณ์ (Interview) ปรากฏชาวบ้านและผู้มีประสบการณ์ด้านการจักสานไม้ไผ่ และการเก็บข้อมูลก่อนการอบรม (Pre-test) โดยใช้แบบสอบถามวัดระดับความรู้และทักษะของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 70 คน ก่อนเข้าร่วมโครงการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับเปรียบเทียบผลการพัฒนาในระยะต่อไป และ 2) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงสถานการณ์การจักสานไม้ไผ่ ในชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เช่น SPSS โดยมีขั้นตอน คือ 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล (Data Screening) และลงรหัสข้อมูล (Coding) (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2561) 2) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2561) 3) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และ 4) การแปลผลระดับความคิดเห็น กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) (Likert, 1932)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และคำถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการ คือ 1) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) 2) การวิเคราะห์ประเด็นหลัก (Thematic Analysis) และ 3) การสังเคราะห์และตีความข้อมูลเชิงพรรณนา

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ระดับศักยภาพด้านทักษะการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า ระดับศักยภาพด้านทักษะการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการพัฒนาโดยผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับศักยภาพของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคามก่อนและหลังการพัฒนา

ด้านศักยภาพ	ก่อนอบรม ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับศักยภาพ	หลังอบรม ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับศักยภาพ
1. ด้านทักษะการผลิต	3.12	0.45	ปานกลาง	4.36	0.41	มากที่สุด
2. ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์	2.98	0.50	ปานกลาง	4.40	0.38	มากที่สุด
3. ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม	3.05	0.47	ปานกลาง	4.28	0.42	มากที่สุด
4. ด้านการตลาด	2.76	0.52	ปานกลาง	4.32	0.41	มากที่สุด
รวม	2.98	0.49	ปานกลาง	4.35	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับศักยภาพด้านทักษะการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการพัฒนา ผลการเปรียบเทียบศักยภาพก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า หลังพัฒนาโดยรวมศักยภาพของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังนี้ ด้านทักษะการผลิต ($\bar{x}$ = 4.36, S.D. = 0.41) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ($\bar{x}$ = 4.40, S.D. = 0.38) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ($\bar{x}$ = 4.28, S.D. = 0.42) และด้านการตลาด ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

2. แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม

รายการพัฒนา	ก่อนพัฒนา ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับศักยภาพ	หลังพัฒนา ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับศักยภาพ
1. ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์	3.13	0.45	ปานกลาง	4.00	0.41	มากที่สุด
2. ด้านคุณภาพสินค้า	2.80	0.50	ปานกลาง	4.10	0.38	มากที่สุด
3. ด้านบรรจุภัณฑ์	3.05	0.47	ปานกลาง	4.21	0.42	มากที่สุด
รวม	2.99	0.47	ปานกลาง	4.10	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผลการเปรียบเทียบศักยภาพก่อนและหลังการพัฒนา โดยรวมศักยภาพของกลุ่มจักสานไม้ไผ่หลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.10, S.D. = 0.40) สูงกว่าก่อนการพัฒนาซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.99, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาราย

ด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหลังการพัฒนา คือ ด้านบรรจุภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพสินค้า ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.38) และด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

3. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างช่องทางการจำหน่าย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างช่องทางการจำหน่าย โดยผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างช่องทางการจำหน่าย

การบริหารจัดการกลุ่ม	ก่อนอบรม ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับศักยภาพ	หลังอบรม ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับศักยภาพ
1. ด้านการวางแผนการผลิต	3.05	0.48	ปานกลาง	4.25	0.40	มากที่สุด
2. ด้านการการทำบัญชีกลุ่ม	2.85	0.52	ปานกลาง	4.10	0.42	มากที่สุด
3. ด้านช่องทางจำหน่าย	2.90	0.50	ปานกลาง	4.18	0.39	มากที่สุด
4. ด้านการประชาสัมพันธ์	2.95	0.47	ปานกลาง	4.22	0.41	มากที่สุด
รวม	2.94	0.49	ปานกลาง	4.19	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างช่องทางการจำหน่าย โดยรวมศักยภาพของกลุ่มจักสานไม้ไผ่หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างชัดเจน โดยก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$, S.D. = 0.49) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น คือ ด้านการวางแผนการผลิต ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.40) รองลงมา คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.41) ด้านช่องทางจำหน่าย ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.39) และด้านการทำบัญชีกลุ่ม ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ

4. ผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม

ตัวชี้วัด	ก่อนพัฒนา	หลังพัฒนา
ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	3,200 บาท	6,100 บาท
ด้านความมั่นคงทางอาชีพ	ระดับปานกลาง	ระดับสูง
ด้านโอกาสทางเศรษฐกิจ	จำกัด	เพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม สมาชิกกลุ่มมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางอาชีพมากขึ้น และมองเห็นโอกาสทางเศรษฐกิจในอนาคตที่ชัดเจนขึ้น การพัฒนาศักยภาพจึงไม่เพียงส่งผลต่อรายได้เท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างเศรษฐกิจระดับครัวเรือนและชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพด้านทักษะการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ระดับศักยภาพด้านทักษะการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการพัฒนาผลการเปรียบเทียบศักยภาพก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า หลังพัฒนา โดยรวมศักยภาพของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน คือ ด้านทักษะการผลิต ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = 0.41) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.38) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.42) และด้านการตลาด ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

2. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า แนวทางการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม ผลการเปรียบเทียบศักยภาพก่อนและหลังการพัฒนา โดยรวมศักยภาพของกลุ่มจักสานไม้ไผ่หลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.40) สูงกว่าก่อนการพัฒนาซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.99$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหลังการพัฒนา คือ ด้านบรรจุภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพสินค้า ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.38) และด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

3. เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพและการสร้างช่องทางการจำหน่าย พบว่า การพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มและการสร้างช่องทางการจำหน่าย โดยรวมศักยภาพของกลุ่มจักสานไม้ไผ่หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างชัดเจน โดยก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$, S.D. = 0.49) และหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น คือ ด้านการวางแผนการผลิต ($\bar{x} = 4.25$, S.D. =

0.40) รองลงมา คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.41) ด้านช่องทางจำหน่าย ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.39) และด้านการทำบัญชีกลุ่ม ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ

4. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านหนองเคน ตำบลหนองแสน อำเภอบัวชุม จังหวัดมหาสารคาม สมาชิกกลุ่มมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางอาชีพมากขึ้น และมองเห็นโอกาสทางเศรษฐกิจในอนาคตที่ชัดเจนขึ้น การพัฒนาศักยภาพจึงไม่เพียงส่งผลต่อรายได้เท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างเศรษฐกิจระดับครัวเรือนและชุมชน

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ประเด็นแรก พบว่า ศักยภาพของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่เพิ่มขึ้นในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด สอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาศักยภาพที่เน้นการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และการจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของชุมชน (Rothman, 2001; United Nations Development Programme [UNDP], 2009) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียารักษ์ ละอองนวล และคณะ (2568) ที่พบว่าการพัฒนาทักษะและการบริหารจัดการกลุ่มส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการสร้างรายได้ของกลุ่มจักสานไม้ไผ่ รวมถึงงานของ Klerkx et al. (2012) และ Chambers (2017) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างศักยภาพเชิงระบบเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ประเด็นที่สอง ในด้านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการปรับปรุงแบบผลิตภัณฑ์ให้ร่วมสมัย การควบคุมคุณภาพ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเพิ่มมูลค่า (Value Addition) ที่เน้นการพัฒนาเชิงคุณลักษณะของสินค้าเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ (Porter, 1985; Kaplinsky & Morris, 2001) และยังสอดคล้องกับวิไลลักษณ์ วงศ์ชัย และคณะ (2568) และ Carlo (2022) ที่พบว่า การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการออกแบบสมัยใหม่สามารถเพิ่มรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ UNIDO (2013), OECD (2018) และ Nayak & Mishra (2020) ที่เน้นว่าการพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าและการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

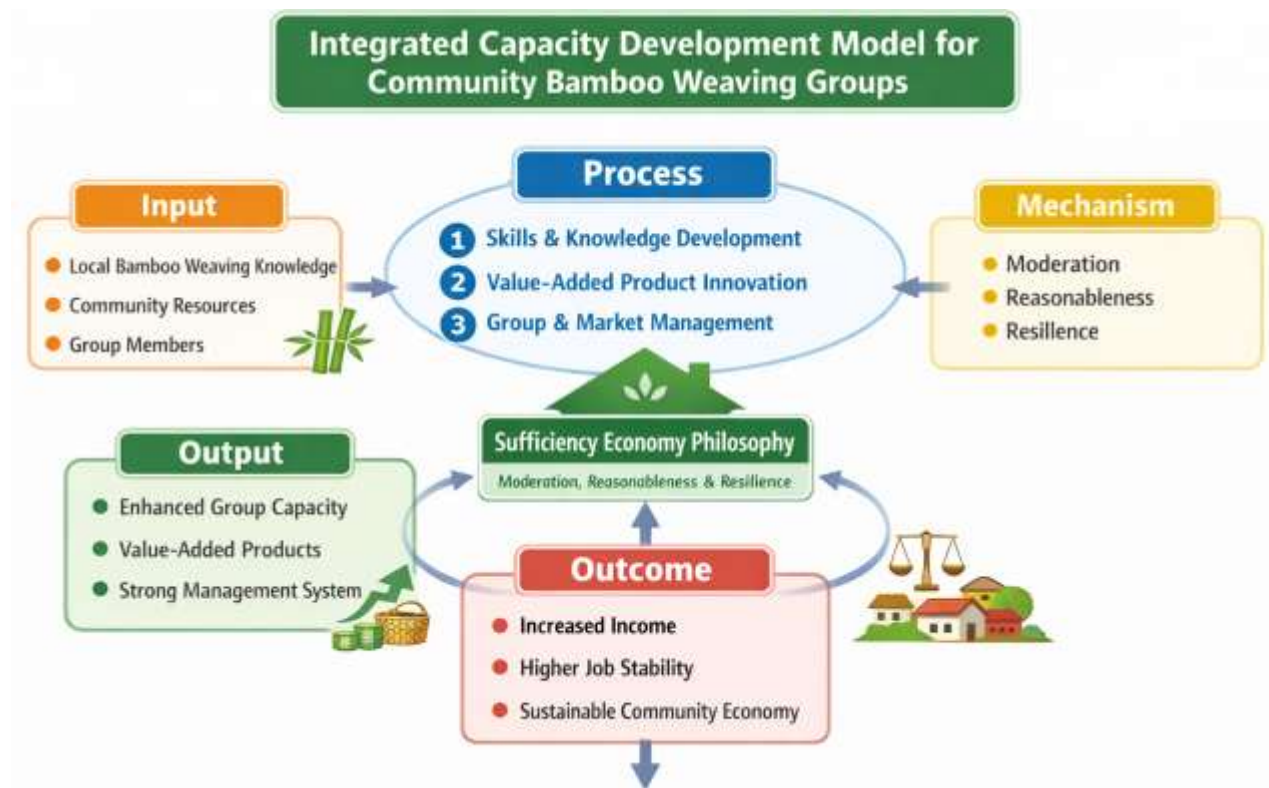
3. ประเด็นที่สาม การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการตลาดของกลุ่ม พบว่าหลังการพัฒนา กลุ่มมีการจัดการภายในที่เป็นระบบมากขึ้น มีการวางแผนการผลิต การทำบัญชี และการกระจายบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน รวมทั้งมีการขยายช่องทางการตลาดสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการบริหารจัดการองค์กรชุมชน (Community Organization Development) ที่มีต่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชน (Rothman, 2001; Speelman et al., 2014) และสอดคล้องกับงานของ Bocken et al. (2016), Kotler et al. (2017) และ Prahalad (2005) ที่ชี้ว่าการพัฒนาระบบธุรกิจระดับฐานรากและการเข้าถึงตลาดใหม่เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ

4. ประเด็นที่สี่ ผลกระทบทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มจักสานไม้ไผ่ พบว่า สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางอาชีพมากขึ้น และมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่หลากหลายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) รวมถึงสอดคล้องกับงานของ Sen (1999), Sachs (2015) และ World Bank (2020) ที่ระบุว่าการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการลดความยากจนและสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่าการพัฒนาศักยภาพกลุ่มจักสานไม้ไผ่ควบคู่กับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และการเสริมสร้างระบบบริหารจัดการและการตลาด เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก และสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพชุมชนแบบบูรณาการ ที่ชี้ให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่า การเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนมิได้เกิดจากการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องดำเนินไปอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาคน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาระบบบริหารจัดการ ภายใต้ฐานคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับให้การพัฒนาเกิดความพอประมาณ มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่กลุ่มอาชีพและชุมชน กล่าวอีกนัยหนึ่ง งานวิจัยนี้ได้สร้างข้อค้นพบใหม่ว่า ศักยภาพของกลุ่มอาชีพชุมชนจะเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน เมื่อการพัฒนาเริ่มจากการยกระดับทักษะและความรู้ของสมาชิก ควบคู่กับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ และต่อยอดด้วยระบบบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดที่ชัดเจน โดยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งสามมิได้เป็นลักษณะแยกส่วน แต่เป็นความสัมพันธ์เชิงหนุนเสริมกัน กล่าวคือ เมื่อสมาชิกมีทักษะการผลิตและความเข้าใจตลาดมากขึ้น จะสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ดีขึ้น ขณะเดียวกัน เมื่อกลุ่มมีระบบบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีการวางแผนการผลิต การทำบัญชี การแบ่งบทบาทหน้าที่ และการขยายช่องทางจำหน่ายสู่ตลาดออนไลน์ ก็จะช่วยส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วสามารถสร้างรายได้และความมั่นคงทางอาชีพได้จริง

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพชุมชนแบบบูรณาการ (เปรมฤดี ชิมวงษา และคณะ, 2569)

จากแผนภาพโมเดลการพัฒนาศักยภาพแบบบูรณาการของกลุ่มอาชีพจักสานไม้ไผ่ เป็นกรอบแนวคิดที่แสดงความสัมพันธ์เชิงระบบของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ Input, Process, Mechanism, Output และ Outcome ซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับขั้น

Input (ปัจจัยนำเข้า) ปัจจัยนำเข้าในโมเดลนี้ประกอบด้วยทุนพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจักสานไม้ไผ่ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ และสมาชิกกลุ่มอาชีพซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยทุนเหล่านี้ถือเป็นรากฐานสำคัญที่สะท้อนศักยภาพดั้งเดิมของชุมชน และเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการพัฒนาให้สามารถต่อยอดไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

Process (กระบวนการพัฒนา) กระบวนการพัฒนาเป็นหัวใจสำคัญของโมเดล โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพใน 3 มิติ ได้แก่ การเสริมสร้างทักษะและองค์ความรู้ด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มรวมถึงการตลาด กระบวนการดังกล่าวช่วยให้สมาชิกสามารถยกระดับความสามารถในการผลิตสินค้าและการดำเนินงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพและแข่งขันได้มากขึ้น

Mechanism (กลไกกำกับ) กลไกสำคัญที่กำกับการดำเนินงานของโมเดลคือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน โดยทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดทิศทางการพัฒนาให้เกิด

ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรในชุมชน ช่วยลดความเสี่ยงจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้การพัฒนามีความยั่งยืนในระยะยาว

Output (ผลผลิต) ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนา ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของศักยภาพกลุ่มอาชีพในด้านต่าง ๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มทั้งในด้านคุณภาพ รูปแบบ และบรรจุภัณฑ์ รวมถึงการมีระบบบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของกลุ่มในการปรับตัวและพัฒนาอย่างเป็นระบบ

Outcome (ผลลัพธ์) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระดับเศรษฐกิจฐานรากคือสมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางอาชีพมากขึ้น และสามารถเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ส่งผลให้เศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทชุมชนสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมและกิจกรรมพัฒนาทักษะด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การควบคุมคุณภาพ และการตลาดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษามาตรฐานและต่อยอดศักยภาพของกลุ่มอาชีพ

1.2 ควรมีการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการออกแบบสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย ตรงกับความต้องการของตลาด และสามารถแข่งขันได้

1.3 ควรพัฒนาระบบบัญชี การวางแผนการผลิต และการแบ่งบทบาทหน้าที่ในกลุ่มให้ชัดเจน เพื่อสร้างความโปร่งใสและความยั่งยืนในการดำเนินงาน

1.4 ควรส่งเสริมการตลาดออนไลน์ การสร้างแบรนด์ชุมชน และการเชื่อมโยงเครือข่ายตลาดทั้งในและนอกพื้นที่ เช่น งานแสดงสินค้า OTOP หรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพในระยะยาว เพื่อประเมินความยั่งยืนของผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ

2.2 ควรเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนากลุ่มอาชีพในหลายชุมชน เพื่อหาโมเดลที่เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน

2.3 ควรศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงตลาด

2.4 ควรวิจัยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.

กรมประชาสัมพันธ์. (2568). *เศรษฐกิจฐานราก: รากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2569, จาก

<https://www.prd.go.th>

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุหงา ชัยสุวรรณ. (2562). ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 27(53), 87–108.
- ปรียารักษ์ ละอองนวล, พิมุทธ์ สมชอบ และอโนชา สุวรรณสาร. (2568). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และตราสินค้าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มกลุ่มผู้ผลิตชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารพิษณุพนธ์*, 20(3), 101–123.
- วิไลลักษณ์ วงศ์ชัย, ธนภัทร กันทาวงค์, พีระพล ศรีวิชัย และทิพย์สุดา ฟองสมุทร. (2568). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน จังหวัดเชียงราย. *วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 15(1), 1-17.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2565). *การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2569, จาก <https://www.tpsso.go.th>
- Bocken, N. M. P., Short, S. W., Rana, P. and Evans, S. (2014). A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes. *Journal of Cleaner Production*, 65, 42–56.
- Carlo, D. (2022). Processing of woven bamboo for the economy of village communities. *Journal of Universal Community Empowerment Provision*, 2(3), 69–73.
- Chaisuwan, B., Prajaknet, P. and Khachentawa, K. (2019). Predicting success factors in promotion of community-based economic development. *Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 27(53), 87–108.
- Chambers, R. (2017). *Can we know better? Reflections for development*. Practical Action Publishing.
- Kaplinsky, R. and Morris, M. (2001). *A handbook for value chain research*. IDRC.
- Klerkx, L., Aarts, N. and Leeuwis, C. (2010). Adaptive management in agricultural innovation systems: The interactions between innovation networks and their environment. *Agricultural Systems*, 103(6), 390–400.
- Kotler, P., Keller, K. L. and Chernev, A. (2017). *Marketing management*. (15th ed.). Pearson.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1–55.
- Nayak, A. K. and Mishra, S. (2020). Value addition and rural entrepreneurship. *Journal of Rural Studies*, 78, 1–10.

- OECD. (2018). *Rural 3.0: A framework for rural development* (OECD Regional Development Papers No. 93). OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2006). *The challenge of capacity development: Working towards good practice*. Paris: OECD Publishing.
- Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage*. Free Press.
- Pholphirul, P. (2015). Creative industries and economic development in Thailand. *Journal of Asian Economics*, 37, 1–12.
- Prahalad, C. K. (2005). *The fortune at the bottom of the pyramid*. Wharton School Publishing.
- Rothman, J. (2001). *Strategies of community intervention*. (6th ed.). Peacock.
- Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. New York, NY: Columbia University Press.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.
- Speelman, S., D’Haese, M. and Buysse, J. (2014). A measure for the efficiency of community-based organizations. *World Development*, 64, 232–244.
- UNDP. (2009). *Capacity development: A UNDP primer*. Retrieved 10 January 2026, from <https://www.undp.org/publications/capacity-development-undp-primer>
- UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. Paris: UNESCO.
- UNIDO. (2013). *Sustainable value chain development*. United Nations Industrial Development Organization.
- United Nations. (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. New York, NY: United Nations.
- World Bank. (2014). *World development report 2014: Risk and opportunity Managing risk for development*. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. (2020). *World development report 2020: Trading for development in the age of global value chains*. Retrieved 10 January 2026, from <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2020>